

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ریسک‌های بانکی: شناسایی و مدیریت

حسین عبده تبریزی

همایش آموزشی ویژه مدیران ارشد بانک انصار

دی‌ماه ۱۳۹۱

ریسک

دیدگاه عمومی

مسئله‌های بین‌رشته‌ای

- دانش اقتصاد
- دانش مالی
- دانش آمار
- دانش ریاضی
- دانش فناوری اطلاعات

تعریف ریسک

ریسک احتمال تفاوت پیامد واقعی از پیامد موردانتظار است.

موقعیت‌های ریسکی

تعدد نتایج

عمل یا اقدام بیش از یک نتیجه به بار می‌آورد.

عدم اطمینان

تا زمان ملموس شدن نتایج، از حصول هیچ‌یک از آنها آگاهی قطعی در دست نیست.

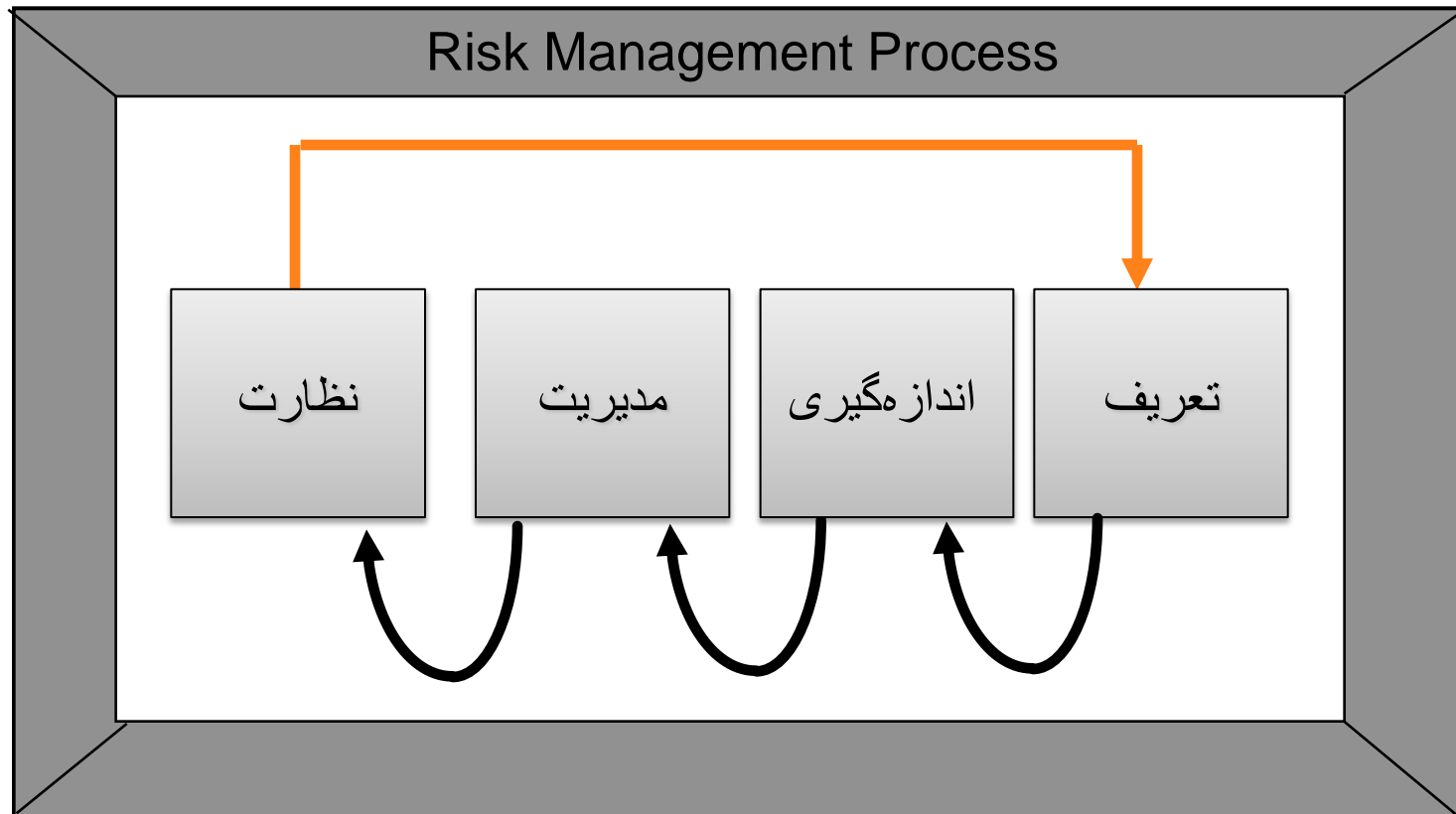
پیامد نامطلوب

حداقل یکی از نتایج ممکن‌الوقوع، پیامدهای نسبتاً نامطلوبی به همراه دارد.

تعریف توسط اهداف

هدف مدیریت ریسک کنترل پیامدهای نامطلوب ناشی از تحمل ریسک و هم‌چنین اطمینان یافتن از دستیابی به فواید پذیرش ریسک است.

فرآیند مدیریت ریسک

انتظارات از سیستم مدیریت ریسک

سیستم مدیریت ریسک نمی‌تواند

- آینده را پیش بینی کند.
- فرصت های کسب و کار را شناسایی کند.
- همیشه درست باشد.

سیستم مدیریت ریسک می‌تواند

- زیان ها را مشروط بر رخداد حوادث پیش بینی کند.
- خطرناک ترین سناریوها را شناسایی کند.
- در مورد تغییر نمای ریسک توصیه هایی کند.

سیستم مدیریت ریسک

بلندمدت یا کوتاهمدت

✓ وجود یا عدم وجود سیستم مدیریت ریسک در کوتاهمدت ضرورتاً معادل سود یا زیان بنگاه اقتصادی نیست.

✓ چه بسیارند بنگاه‌هایی که بدون داشتن سیستم مدیریت ریسک در کوتاهمدت عملکرد بهتری داشته‌اند.

✓ سیستم مدیریت ریسک حیات سازمان را در بلندمدت تضمین می‌کند.

انتخاب عاقل و دیوانه

دیوانه و عاقلی به رودخانه می‌رسند:

- دیوانه بدون درنگ عبور می‌کند و موفق می‌شود.
- عاقل محاسبه و بررسی می‌کند و موفق نمی‌شود.

کدام تصمیم بهتری گرفته‌اند؟

سؤالها

- آیا ریسک اندازه گیری می شود؟
- آیا سیاست ریسک بنگاه تعریف شده است؟
- آیا ارتباطی بین ریسک و ارزش برقرار است؟
- آیا چارچوب منسجمی برای مدیریت ریسک وجود دارد؟

ریسک

دیدگاه مالی

انواع واحد تجاری

بنگاه غیر مالی

بنگاه مالی

ریسک‌های پیش‌روی شرکت

ریسک تجاری

- ریسک‌های تجاری، ریسک‌هایی است که از بطن کسب و کار شرکت و فعالیت‌های آن ناشی می‌شود. این ریسک‌ها به بازار محصولات و خدماتی بستگی دارد که بنگاه در آن فعالیت می‌کند

ریسک غیر تجاری

- ریسک‌های غیر تجاری شامل تمامی ریسک‌ها غیر از ریسک‌های تجاری است. مانند ریسک‌های مالی

ریسک تجاری

ریسک تجاری به چه عواملی بستگی دارد؟

- نامطمئن بودن تقاضا
- تغییرپذیری قیمت فروش
- تغییرپذیری هزینه ارقام ورودی
- توانایی تعدیل قیمت محصولات با توجه به تغییر در هزینه ارقام ورودی
- توانایی عرضه محصول جدید و مبتنی بر مقایسه هزینه و منفعت
- قرار گرفتن در معرض ریسک کشورهای خارجی
- اهرم عملیاتی

ترازنامه بنگاه غیرمالی

نمونه ترازنامه یک شرکت اتومبیل سازی	
دارایی	بدهی و سرمایه
<ul style="list-style-type: none">• صندوق• موجودی انبار• ماشین الات و تجهیزات• املاک و مستغلات	<ul style="list-style-type: none">• بدهی جاری• بدهی بلندمدت• حقوق صاحبان سهام

ریسک تجاری →

ریسک تجاری

• ریسک کالا و خدمت

صورت سود و زیان: سود خالص عملیاتی

ریسک مالی

• ریسک ناشی از اهرم مالی

ریسک مالی

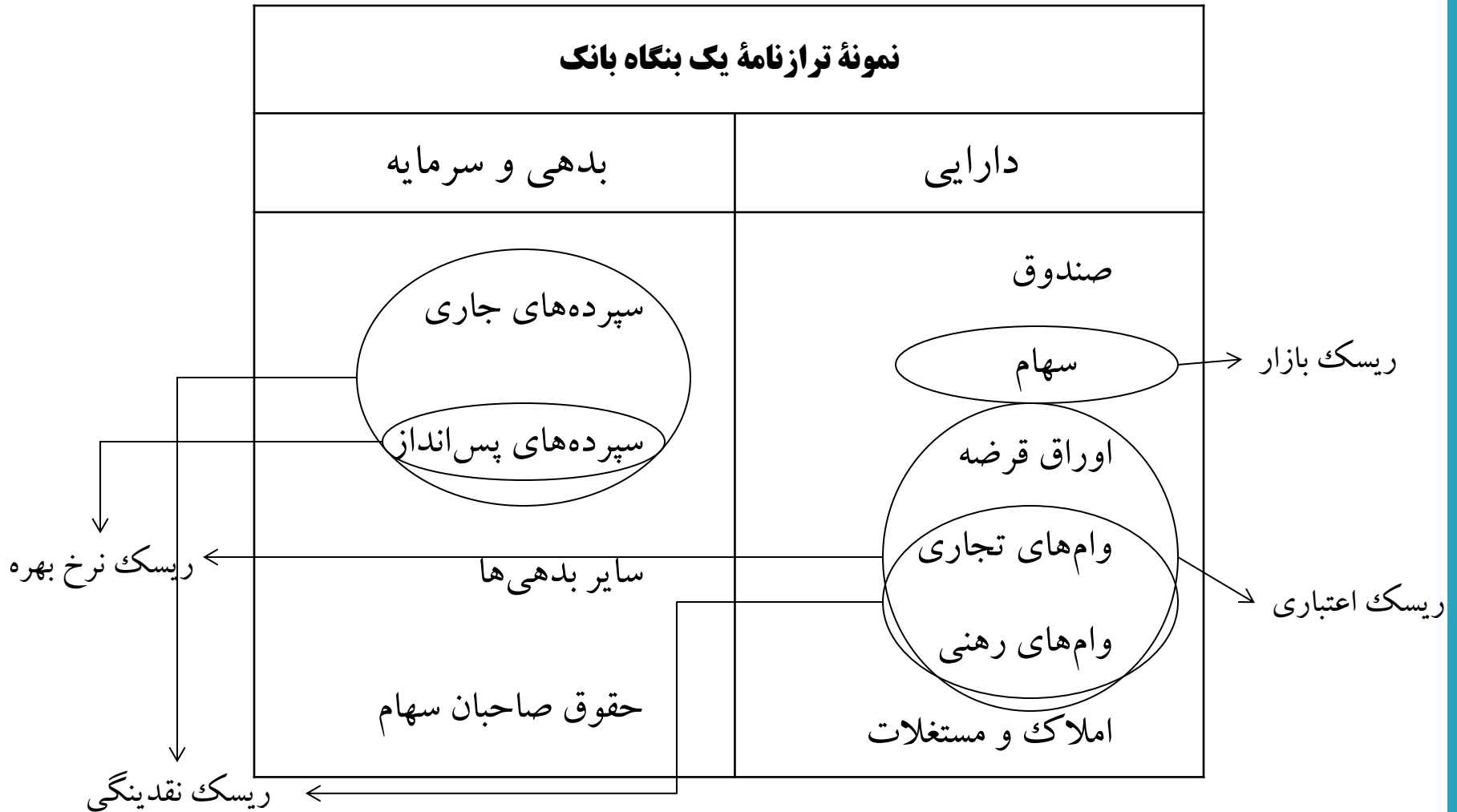
در تمامی شرکتها
(تعریف عام)

- هر نوع ریسک اضافی که در نتیجه دریافت وام به صاحبان سهام عادی تحمیل می شود.

در مؤسسات مالی
(تعریف خاص)

- هرگونه ریسکی که به علت نگهداری دارایی های مالی ایجاد می شود.

ترازنامه بنگاه مالی

ریسک‌های بنگاه مالی روی صورت سود و زیان

ریسک مالی

- ریسک بازار
- ریسک اعتباری
- ریسک مدیریت دارایی-بدهی

صورت سود و زیان: سود خالص عملیاتی

ریسک مالی

- ریسک ناشی از اهرم مالی

منشأ اصلی ریسک دارایی-بدهی در واسطه‌های مالی

دسته‌بندی تعهدات		
نوع تعهد	مبلغ پرداخت نقدی	زمان پرداخت نقدی
نوع ۱	معین	معین
نوع ۲	معین	نامعین
نوع ۳	نامعین	معین
نوع ۴	نامعین	نامعین

نمای واقعی ریسک: MGRM

معرفی

MGRM یک شرکت با کسب و کار پالایش نفت خام و بازاریابی فرآورده‌های نفتی است.

معاملات ابزار مالی

در سال ۱۹۹۳ معادل ۱۶۰ میلیون بشکه قراردادهای تحویل آینده فروخت.

پوشش ریسک

شرکت از قراردادهای آتی بورس کالای نیویورک (NYMEX) برای پوشش ریسک آن قراردادها استفاده کرد.

ریسک لحاظ نشده

در آن سال قیمت هر بشکه نفت از ۲۰ به ۱۵ دلار تنزل یافت و شرکت مشمول اختطار تأدیة وثیقه به مبلغ ۱ میلیارد دلار شد.

زیان

شرکت موقعیت‌های آتی خود را ناخواسته بست و زیان ۱.۵ میلیارد دلاری متحمل شد.

نمای واقعی ریسک: Orange County

معرفی

اورنج کانتی در سال ۱۹۹۴ بزرگ‌ترین پیمانکار شهرداری در ایالات متحده بود.

تأمین مالی

باب سیترون، مدیر مالی اورنج کانتی حدود ۱۳ میلیارد دلار استقراض می‌کند. استقراض از طریق قرارداد بازخرید صورت می‌گیرد.

سرمایه‌گذاری

وجوه استقراضی صرف سرمایه‌گذاری در مشتقه‌ها، شناور معکوس و اوراق قرضه بلندمدت می‌شود.

بلا نازل می‌شود

در آن سال فدرال رزرو نرخ بهره را افزایش می‌دهد.

زیان

زیانی برابر ۱.۷ میلیارد دلار نصیب شرکت می‌شود.

نمای واقعی ریسک: بحران مالی ۲۰۰۷

وام‌های رهنی دون‌اعتبار

وام‌های رهنی بدون توجه به اعتبار متقاضیان اعطا می‌شد.

اوراق بهادار به پشتوانه وام‌های رهنی

به پشتوانه این وام‌های رهنی MBS انتشار می‌یافت.

نکول گیرندگان وام‌های رهنی

قیمت مسکن سقوط کرد و وام‌گیرندگان رهنی مرتکب نکول شدند.

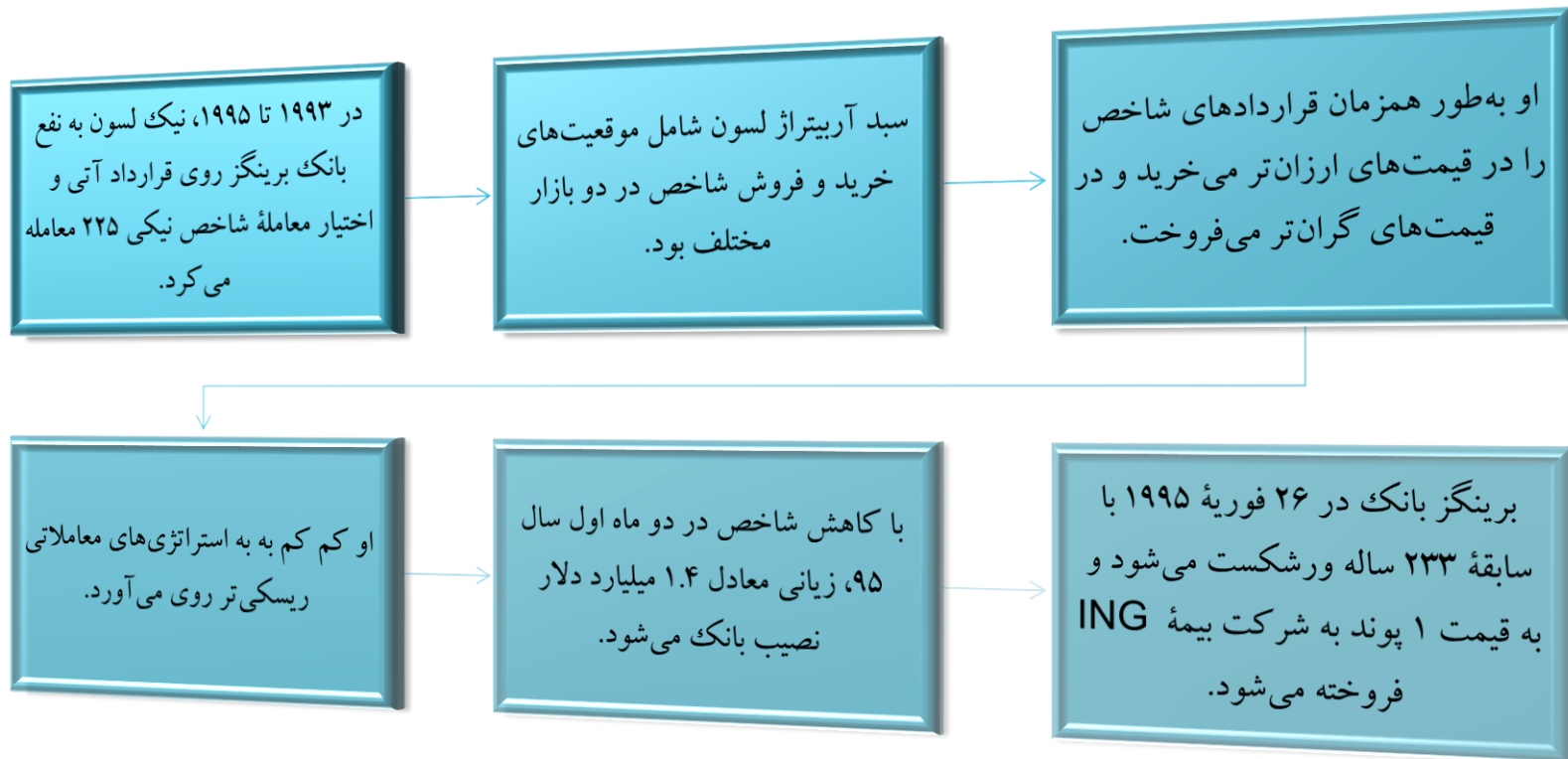

بحران مالی شروع شد و توسعه پیدا کرد.

نمای واقعی ریسک: Herstat Bank

وقتی بانک هرشات در ۱۹۷۴ در کشور آلمان ورشکسته شد، تعدادی از پرداخت‌ها را از یک طرف دریافت کرده بود، اما قبل از این که پرداخت‌های متقابل را انجام دهد، مرتکب نکول شده بود. این واقعه نشان‌گر بی‌ثباتی معاملات در سیستم بانکی جهانی بود. این بی‌ثباتی‌ها در تأسیس کمیته بازل برای نظارت بر بانک‌ها در سطح جهانی بسیار مؤثر بود. کمیته بازل، ۱۵ سال بعد از این واقعه، شرط کفایت سرمایه را برای سیستم بانکی تصویب کرد.

نمای واقعی ریسک: Barings Bank

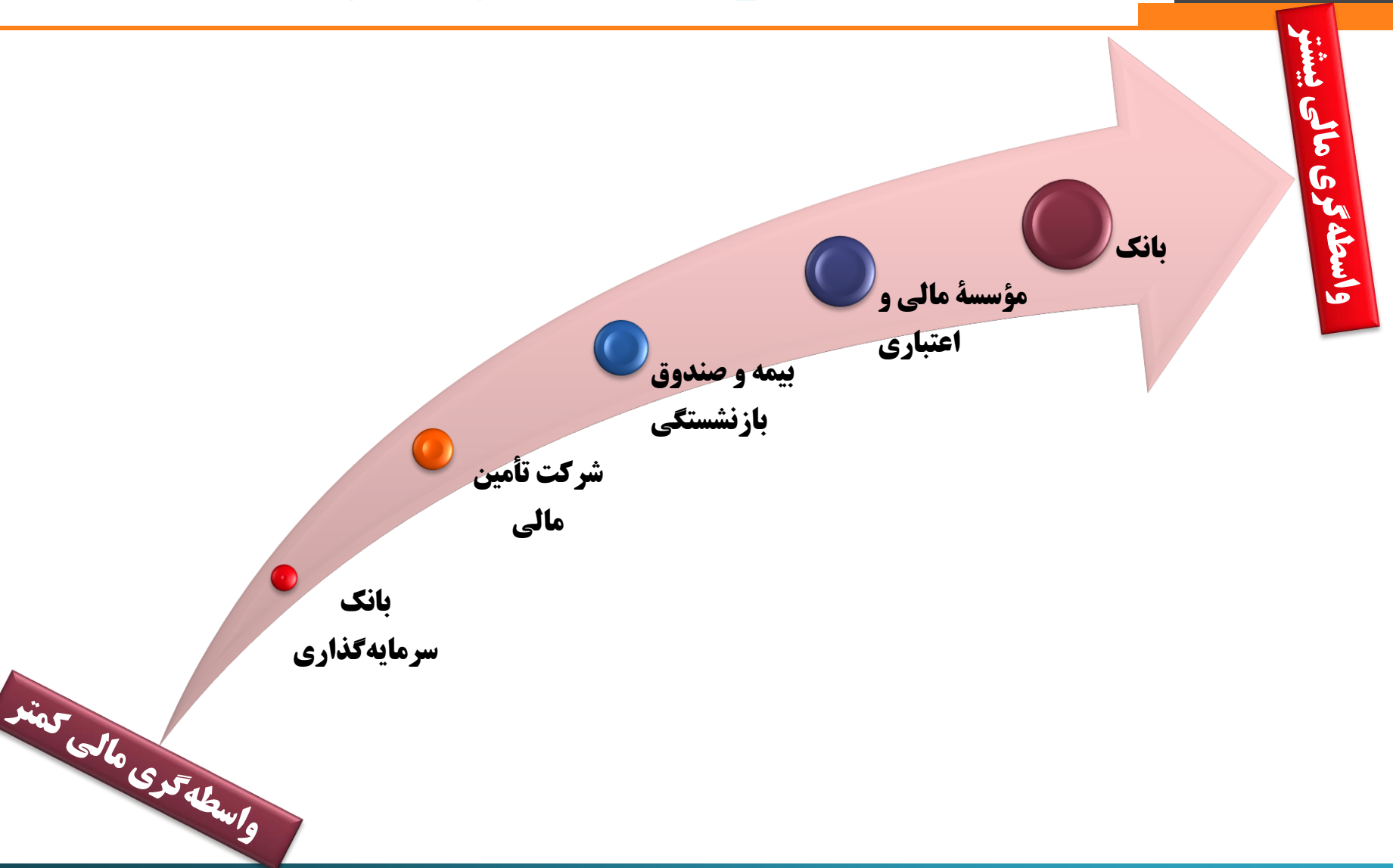

نمای واقعی ریسک: UBS Bank

• علت ایجاد چنین اشتباه
عملیاتی گزارش شد.

کوئکو آدبولی (Kweku Adeboli)
در سپتامبر ۲۰۱۱، با معاملاتی ۲.۳ میلیون
دلار به UBS زیان رساند.

واسطه‌های مالی

بانک، ریسکی‌ترین واسطه مالی

- بانک‌ها خدمت تبدیل کیفی دارایی‌ها (QAT) را ارائه می‌کنند. بدین معنی که به سپرده‌گذاران دارایی مالی خود را می‌فروشند و دارایی مالی وام‌گیرندگان را می‌خرند. کیفیت این دو دارایی از لحاظ ریسک، بازده، نقدشوندگی، اندازه، سررسید و ... متفاوت است. در مسیر ارائه این خدمت با ریسک‌های مالی مواجه می‌شوند. به جرأت می‌توان گفت بانک‌ها نسبت به سایر واسطه‌های مالی با شدت بیشتری در معرض ریسک‌های مالی قرار دارند

مدیریت ریسک‌های بانک

اهداف

سرمایه ریسک

اهداف مدیریت ریسک

ایجاد موازنه ریسک و بازده

- ✓ محاسبه ریسک
- ✓ تعیین سرمایه ریسک
- ✓ محاسبه بازده ریسک تعدیل
- ✓ تصمیم گیری در مورد ریسک

سرمایه ریسک

سرمایه قانونی

سرمایه اقتصادی

سرمایه ریسک

چرا سرمایه اقتصادی مهم است؟

- سرمایه اقتصادی نشان می دهد چه مقدار سرمایه برای پوشش ریسک باید کنار گذاشته شود.
- هرچه ریسک نهاد مالی بیشتر باشد، سرمایه بیشتری باید برای پوشش آن کنار گذاشته شود.
- سرمایه اقتصادی نشان می دهد آیا سرمایه نهاد مالی با ریسک آن سازگار است.
- سرمایه اقتصادی نشان می دهد آیا سرمایه نهاد مالی برای جذب زیان های ناشی از موقعیت های بد کفایت می کند.

سرمایه اقتصادی

برای بانک‌ها

- سرمایه اقتصادی خالص ارزشی است که بانک باید در ابتدای سال مالی خود داشته باشد تا اطمینان حاصل شود که احتمال نکول بانک به اندازه کافی کوچک است.
- خالص ارزش بانک برابر است با حاصل تفریق دارایی‌ها و بدهی‌ها؛ یعنی همان حقوق صاحبان سهام
- احتمال نکول یادشده به سیاست بانک برای دستیابی به رتبه اعتباری موردنظر بستگی دارد.
- اگر بانک متناسب با سطح ریسک، سرمایه نداشته باشد، رتبه اعتباری بانک کاهش می‌یابد.

سرمایه قانونی

به الزامات استاندارد که مقام ناظر در مورد میزان سرمایه بانک‌ها و سایر نهادهای سپرده‌پذیر وضع می‌کند، سرمایه قانونی گویند.

کمیته بال - پیدایش

کمیته بال در پاسخ به انحلال ناگهانی بانک هرشات تشکیل شد. در ۲۶ ژوئن ۱۹۷۴ تعدادی از بانک‌ها در مقابل تحویل آنی دلار در نیویورک، مارک آلمان به بانک هرشات حواله کردند. هرشات در پرداخت دلار به بانک‌های طرف قرارداد تعلل کرد. در این فاصله زمانی و قبل از اینکه بانک بتواند حساب‌ها را در نیویورک تسویه کند، از جانب مقام‌های ناظر آلمان منحل شد. در واکنش به این واقعه کشورهای گروه ۱۰ در اواخر ۱۹۷۴ کمیته نظارت بر بانک‌ها (بال) را تحت نظارت بانک تسویه بین‌المللی (BIS) در شهر بال سوئیس تأسیس کردند.

بازل I

در سال 1988 مدیران بانک‌های مرکزی کشورهای بزرگ جهان در شهر بازل همدیگر را ملاقات کردند و الزامات حداقل سرمایه را برای بانک‌ها تدوین کردند.

این گردهمایی به‌عنوان پیمان سال 1988 بازل نیز معروف شد و در سال 1992 توسط قانون کشورهای گروه 10 مورد تأکید قرار گرفت.

بازل I هم‌اکنون به‌عنوان نسخه قدیمی بازل II در نظر گرفته می‌شود.

بازل ۱۱

رکن سوم، انضباط بازار

- این رکن به عنوان اهرمی جهت تقویت امنیت و قابلیت اتکای سیستم بانکداری از طریق افزایش بهتر وضعیت ریسک و سطوح سرمایه بانک عمل می‌کند، به گونه‌ای که صنعت و سرمایه‌گذاران بهتر بتوانند سطح قدرت پرداخت دین یک بانک را تخمین بزنند.

رکن دوم، بازبینی نظارتی

- این رکن جهت تضمین این است که بانک‌ها فرآیندهای دقیق را دنبال کنند، ریسک‌هایشان را از روشی قابل اتکا اندازه بگیرند و سرمایه کافی جهت محافظت از جامعه بانکداری بزرگ‌تر در مقابل عوارض سیستمیک ریسک‌هایی که متحمل می‌شوند، نگه دارند.

رکن اول، الزام کفایت سرمایه

- لازم است مقداری حداقلی از سرمایه بانک برای پوشش زبان‌هایی که از ناحیه ریسک‌های اعتباری و عملیاتی و بازار در جریان فعالیت‌های کسب و کار ایجاد می‌شود، کنار گذاشته شود تا بقای بانک و ادامه فعالیت آن تضمین شود.

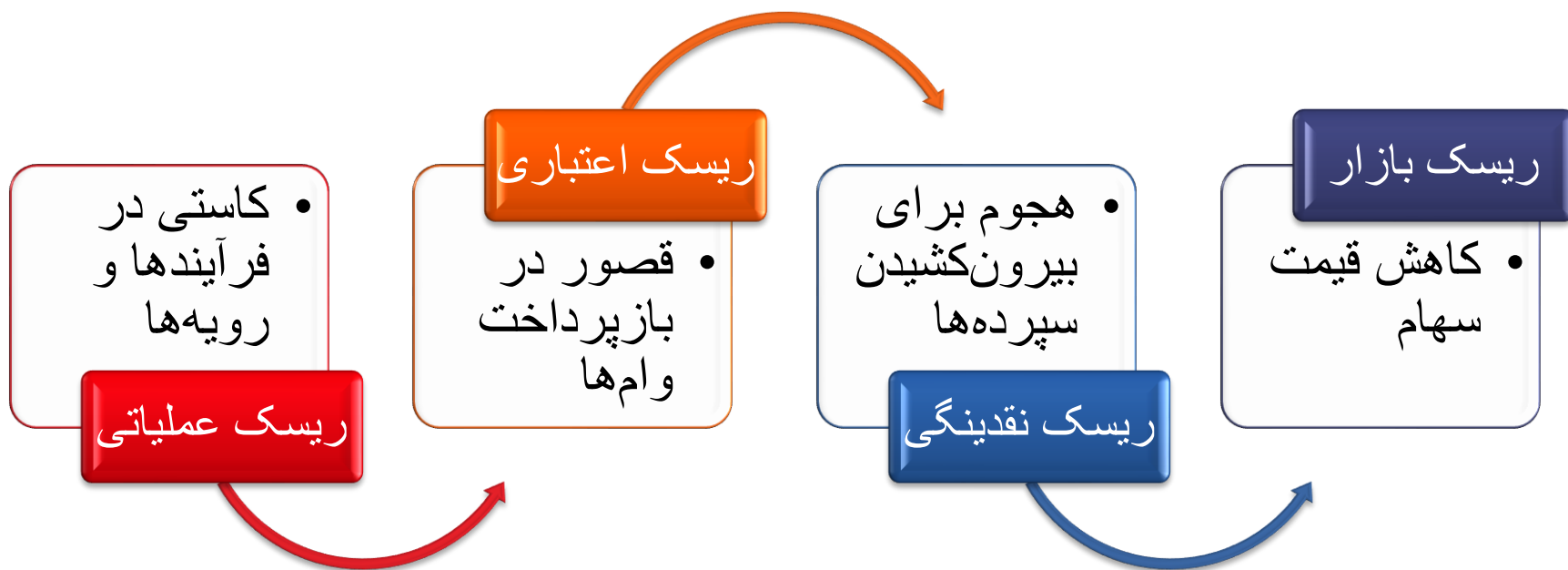
نسبت کفایت سرمایه

$$\frac{\text{Capital}}{\text{MarketRisk} + \text{CreditRisk} + \text{Operational Risk}} \geq \%8$$

ریسک‌های بانکی

روندهای موردانتظار

تعامل ریسک‌ها در بروز بحران اخیر

روندهای موردانتظار در ایران

افزایش ریسک
اعتباری

- افزایش ریسک مشتریان بانکها

افزایش ریسک
نقدینگی

- افزایش تعداد بانکها
- افزایش نسبت پول داغ نسبت به سپردههای پایه

افزایش ریسک بازار

- نگرانی عمده نسبت به نرخهای آتی سود و ارز

ریسک اعتباری: روند قابل مشاهده در ایران

کاهش دستوری نرخ بهره

گرایش شدید به عقود ریسکی تر مانند مشارکت مدنی

افزایش ریسک اعتباری بانک

ریسک نقدینگی کلیه بدهی‌های بانک‌ها در سال‌های آتی افزایش خواهد یافت:

- ریسک نقدینگی بانک‌ها با افزایش تعداد بانک‌ها و تشدید رقابت افزایش خواهد یافت.
- سپرده‌گذاران به سادگی نرخ‌ها را مقایسه می‌کنند و وجوه خود را بین مؤسسات مختلف برای کسب بازده بیشتر جابجا می‌کنند.
- بنابراین این مهم است که مزیت‌های نقدینگی که به واسطه سپرده‌های پایه مهیا می‌شود، مورد توجه قرار گیرد.

توصیه‌ای برای کاهش ریسک نرخ سود

- یک استراتژی مؤثر در کاهش ریسک نرخ سود و نرخ وجوه بلندمدت بانک، رقابت شدید برای سپرده‌های پایه خرد است.
- سپرده‌گذاران انفرادی نسبت به نهادی کمتر به نرخ سود حساسند.
- عموماً پس از این که سپرده‌گذار انفرادی توسط بانک جذب می‌شود، مانده سپرده وی طی چرخه‌های نرخ بهره تغییر چندانی نمی‌کند، مگر اینکه کیفیت خدمات بانک تغییر یابد.
- بنابراین، این سپرده‌ها پایدارتر از سایر سپرده‌های بانک‌ها است و ریسک نرخ سود بانک را کاهش می‌دهد.

تغییر ترکیب بدهی‌ها-افزایش ریسک تأمین مالی

بیشتر بانک‌ها تغییر در ترکیب بدهی‌ها از سپرده‌های دیداری به سپرده‌های مدت‌دار هزینه‌زا و دیگر وجوه استقراری را تجربه خواهند کرد. این روند پیامد سه واقعه زیر خواهد بود:

- محیط متلاطم نرخ بهره؛
- ایجاد سپرده‌های جدید و محصولات بازار پول؛
- رقابت بازار سرمایه

گرایش به درآمدهای کارمزدمحور

- تشدید رقابت و افزایش هزینه و جوه بانک به وضوح درآمدهای سنتی بانک را کاهش داده است.
- این امر به کاهش نسبت سرمایه و افزایش نسبت‌های اهرمی در بانک‌ها انجامیده است.
- بنابراین هزینه‌های استقراض افزایش می‌یابد و بانک‌ها برای جبران هزینه‌های خود به درآمدهای کارمزدمحور گرایش می‌یابند.

بَا تَشْكُر